

DE SELECTIE VAN GEOPARKEN IN NEDERLAND

Op pleidooien bepaalde gebieden te nomineren voor de kwalificatie geopark wordt zeer verschillend gereageerd. Daarbij kan zowel sprake zijn van inspirerende bijval als terughoudendheid of afwijzende reacties.

Door de reacties werd ons gaandeweg duidelijk wat voor het slagen van de pleidooien van belang is te weten en zo nodig te berde te brengen. In deze notitie geven wij daarvan een overzicht.

De selectiecriteria

Landschappelijke waarden worden alleen als **werelderfgoed** erkend wanneer ze **unieke** historische objecten of situaties presenteren. Daarbij kan het ook gaan om een unieke "zwerm" van een bepaalde categorie van zulke fenomenen. Een voorbeeld daarvan vormen de 13 als werelderfgoed erkende *Vlaamse Begijnhoven*. Binnenkort zullen waarschijnlijk ook de alleen in Nederland en Vlaanderen voorkomende *Koloniën van Weldadigheid* tezamen als werelderfgoed worden gekwalificeerd.

Voor de erkenning van een gebied als **geopark** worden andere criteria gehanteerd. Het gaat daarbij primair om het behoud van **zeldzame** aardkundige (landschaps)waarden. Met name als die van grote (economische) betekenis zijn voor de samenleving. Dat is vaak het geval wanneer ze nauw verweven zijn met ecologische, cultuurhistorische, gebruiks- en belevingswaarden. Regio's met bijzondere aardkundige fenomenen en situaties kunnen daardoor bijvoorbeeld grote aantrekkingskracht uitoefenen op toeristen, recreanten, woningzoekenden en bedrijven. Die attractiviteit mag de behoudenswaardige kwaliteiten van

een geopark dan uiteraard niet bedreigen.

Uit het bovenstaande volgt dat de beoordeling van pleidooien voor de kwalificatie van een gebied als geopark een multidisciplinaire en sectoroverstijgende aangelegenheid is, waarbij degenen die dat moeten doen zich op allerlei terreinen goed moeten informeren.

Meerwaarde van geoparken moet opvallen

Binnen de begrenzing van een geopark kan de natuurlijke gesteldheid van de bodem- en reliëfkenmerken van plaats tot plaats verschillen. Soms liggen de meest informatieve delen van een categorie of associatie natuurlijke landschappen verspreid over een groot gebied. In dat geval ligt het voor de hand ze gezamenlijk onder één noemer te afficheren. Daarbij bleek het opportuun de indruk te vermijden dat er een heel landsdeel mee wordt bedoeld. Dat is niet verwonderlijk. Het bijzondere van geoparken wordt dan immers onvoldoende gemarkeerd. De kwalificatie geopark kan daardoor zelfs haar betekenis als respect genererende eervolle onderscheiding verliezen.

De geschetste problemen van grootschalige kwalificaties zijn ons

inziens gemakkelijk te voorkomen. Bijvoorbeeld door de vertegenwoordigers van een familie aardkundig zeer bijzondere gebieden samen met het meervoud ge parken aan te duiden. De leden van de familie kunnen dan als deelgebieden met een eigen naam worden aangeduid. Een voorbeeld daarvan zou kunnen zijn een kwalificatie "Geoparken Rivierenland" met de deelgebieden Gelderse IJsselstroken, Kromme Rijn- en Vechtstreek (bij Utrecht), Rijk van Nijmegen, Lingestreek en "Buitendordt".

Daarbij is het ook denkbaar de Kromme Rijn- en Vechtstreek te "fuseren" met een uitgestrekt multigenetisch geopark Midden Nederland.

Het zou niet verstandig zijn de kwalificatie geopark te gaan beperken tot gebieden die ook door de Unesco als zodanig zijn erkend, wanneer dan te veel de nadruk wordt gelegd op de internationale zeldzaamheid van geosystemen. De samenleving wordt in dat geval onvoldoende visueel geattendeerd op de directe en indirecte betekenis van natuurlijke bodem- en reliëfkenmerken voor de maatschappij.

Geoparken landschaps- en mensvriendelijk

In een geopark hebben bijzondere geowaarden het grondgebruik door de mens overleefd.

Dat grondgebruik zal dan in het algemeen ook kunnen worden voortgezet. Wel zal moeten worden voorkomen dat nieuwe ontwikkelingen de bijzondere kwaliteiten van een geopark gaan schaden. Daar dient in het kader van een goede ruimtelijke ordening echter toch al naar te worden gestreefd. Niet in de laatste plaats omdat ze veelal als kernkwaliteiten van de leefomgeving worden beschouwd.

Tot de activiteiten die de specifieke waarden (associaties) van een geopark zouden kunnen bedreigen behoren grondverzet en het verwaarlozen of wijzigen van cultuurhistorisch interessante beplantingsstructuren. Winning van oppervlaktedelfstoffen en natuurbouw dienen in een geopark dus te worden vermeden. Dat soort ingrepen stuiten vaak echter toch al op maatschappelijke weerstand. De kwaliteiten van een geopark kunnen ook worden geschaad door het verwaarlozen en verwijderen van er voor karakteristieke aantrekkelijke bebouwing. We denken dan in het bijzonder aan de antieke bebouwing van sommige buitens en agrarische enclaves.

De noodzaak geoparken te onderscheiden

Volgens sommigen zou de kwalificatie van geoparken overbodig zijn, omdat ook generiek ruimtelijk beleid reeds voorziet in de bescherming van landschapswaarden. Bovendien zou die in landschapsparken en nationale landschappen al extra aandacht krijgen.

Vooraf met geowaarden wordt echter nog steeds onvoldoende rekening gehouden. Vooral waar die waarden bijzonder zijn kan daardoor ernstige schade aan de kwaliteiten van een gebied worden toegebracht. Een affichering van zo'n gebied als geopark attendeert dan echter op het aldaar voorkomen van bijzondere bodem-reliëfkenmerken. Dat zal vervolgens de belangstelling ervoor wekken. Hierdoor kan weer de instandhouding van die waarden worden bevorderd. Zoals wij zagen is dat zowel wetenschappelijk als meer algemeen maatschappelijk van belang.

Dordrecht, 10 juli 2015
Namens bovengenoemde stichting,
w.g. Henk Visscher vz.

